

Innst. S. nr. 40

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Dokument nr. 8:140 (2007–2008)

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kåre Fostervold, Øyvind Korsberg, Ketil Solvik-Olsen, Tord Lien og Bård Hoksrud om å ta et statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Søve gruver i Telemark ble eid av statsaksjeselskapet A/S Norsk Bergverk, og ble drevet frem til 1965. Blant metallene som ble utvunnet, var det viktigste metallet niob. En del av bergartene i området inneholder høyere konsentrasjon av de radioaktive stoffene thorium og uran. Gjennom utvinning av niob ble slaggstoffene henlagt på området ved gruven. En slik konsentrering av slag og masser fra produksjonen har medført en uvanlig høy konsentrasjon av radioaktivt materiale. Dette avfallet har ligget siden gruverdriften ble nedlagt. Det er derfor nødvendig å foreta en permanent opprydding, sikring og langtidslagring av problemavfallet.

Anlegg og eiendommer ved Søve gruver ble solgt til Telemark fylkeskommune i 1970. Eiendommene ble overdratt i den stand de befant seg, med rettigheter og forpliktelser som hadde tilhørt selger, A/S Norsk Bergverk. Det foregår nå en dialog mellom Telemark fylkeskommune og Nærings- og handelsdepartementet om hvorvidt de forpliktelsene kjøper påtok seg, også gjelder opprydding av det radioaktive avfallet ved Søve gruver. Telemark fylkeskommune mener de har fått lovnader om at staten skal påta seg ansvaret for oppryddingen av forurensningene. Siden har det ikke skjedd noe. På den bakgrunn har nå Tele-

mark fylkeskommune ved fylkesadvokat Tore Willumsen varslet at de vurderer å gå til søksmål mot staten.

Ut fra prinsippet om at forurensere skal betale, mener forslagsstillerne at staten bør ta et ansvar for oppryddingen. Å avvente resultatene fra et eventuelt søksmål, med påfølgende behandling i rettsapparatet, vil medføre nye år med full eksponering av det radioaktive avfallet ved Søve gruver og kan medføre en helserisiko for innbyggerne i Nome kommune.

Følgende forslag fremmes i dokumentet:

"Stortinget ber Regjeringen ta på seg det hele og fulle ansvaret for å sikre og fjerne de radioaktive slagghaugene ved Søve gruver i Nome kommune, og starte dette arbeidet så raskt som mulig."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunvor Eldegard, Sigrun Eng, Steinar Gullvåg, Sigvald Oppebøen Hansen og Arne L. Haugen, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kieland Asmyhr, Kåre Fostervold og Øyvind Korsberg, fra Høyre, Torbjørn Hansen og Elisabeth Røbeek Nørve, fra Sosialistisk Venstreparti, Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Ingebrigt S. Sørffonn, fra Senterpartiet, lederen Ola Borten Moe, og fra Venstre, Leif Helge Kongshaug, viser til Representantforslag nr. 140 (2007–2008), om å ta statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune.

Komiteen viser til at Søve gruver ble drevet av det statlige selskapet A/S Norsk Bergverk. Anlegg og

eiendommer ble solgt til Telemark fylkeskommune i 1970.

Komiteen er kjent med at Søve gruver i sin tid utvant mineralet niob, og at slagg og masser fra denne produksjonen har medført at det ligger igjen radioaktivt avfall på området. Komiteen har merket seg at slagghaugen med radioaktivt avfall ligger rett ved drikkevannskilden til Telemark, Nordsjø.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at lokale myndigheter og lokalbefolkningen frykter at det radioaktive avfallet kan representere en risiko for innbyggerne, men etter det flertallet erfarer, representerer ikke slagghaugene og det radioaktive avfallet noen umiddelbar helsemessig risiko for innbyggerne. Dette kom også fram under den åpne komitéhøringen i sakens anledning.

Flertallet har merket seg at både Nærings- og handelsdepartementet og Telemark fylkeskommune erkjenner at det er behov for opprydding etter driften av Søve gruver, men at staten og fylkeskommunen så langt ikke har vært enige om ansvarsforholdet.

Flertallet har merket seg at Bergvesenet vil bistå med faglige undersøkelser og vurderinger. Flertallet mener dette vil være viktig for å få utarbeidet videre planer for opprydding av det radioaktive avfallet etter Søve gruver.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at staten ved NHD har tilbudt fylkeskommunen en statlig økonomisk støtte på inntil 50 pst. av oppryddingskostnadene, under forutsetning av Stortingets støtte, og under forutsetning av at Telemark fylkeskommune aksepterer at de har ansvaret for oppryddingen.

Dette flertallet er kjent med at dialogen mellom staten og Telemark fylkeskommune fortsetter, og er tilfreds med at staten på denne måten bidrar til å finne en løsning i saken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at det er en forutsetning at Stortinget gir sin tilslutning til eventuell statlig økonomisk støtte til oppryddingskostnadene. Flertallet ber om at saken vedlegges protokollen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folke-

parti og Venstre viser til at de radioaktive forurensningene ved Søve gruver i Telemark er blant de største i landet, og at disse forurensningene ligger usikret i naturen.

Disse medlemmer viser også til prinsippet om at forurensere skal betale for opprydding, noe som for disse medlemmer innebærer at staten i dette tilfellet må ta på seg ansvaret for å rydde opp.

Disse medlemmer er klar over Regjeringens tilbud til Telemark fylkeskommune om å dekke halvparten av kostnadene ved å sikre de radioaktive forurensningene ved Søve gruver, men har full forståelse for at Telemark fylkeskommune gjennom media har avvist dette forslaget, da de radioaktive forurensningene hendte mens det ble drevet statlig eid gruvevirksomhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil også vise til de høringsuttalelsene som har blitt fremlagt for komiteen, som bl.a. peker på det uklare ansvarsforholdet som fulgte av manglende dokumentasjon om forurensning ved overtakelsestidspunktet.

Disse medlemmer viser til at Telemark fylkeskommune mener å kunne dokumentere at staten, ved sin representant Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard, har påtatt seg ansvaret for å bekoste og iverksette de tiltak som ut fra en fagkyndig vurdering var nødvendig og hensiktsmessig til sikring og opprydding etter den tidligere gruedriften ved Søve gruver i Nome kommune.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil påpeke at staten, i lys av det uklare ansvarsforholdet mellom staten og Telemark fylkeskommune, bør ta på seg et hovedansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra Søve gruver. Disse medlemmer mener likevel at det ikke er unaturlig at også Telemark fylkeskommune tar en del av utgiftene ved oppryddingen, da de står som eier av gruen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta et statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Stortinget ber Regjeringen ta et statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument nr. 8:140 (2007–2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Kåre Fostervold, Øyvind Korsberg, Ketil Solvik-Olsen, Tord Lien og Bård Hoksrud om å ta et statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune – vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 13. november 2008

Ola Borten Moe

leder

Arne L. Haugen

ordfører

Vedlegg

Brev fra Nærings- og handelsdepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 23. oktober 2008

Representantforslag nr. 8:140 (2007–2008)

Det vises til Næringskomiteens brev av 20.10.2008 vedrørende representantforslaget om å ta et statlig ansvar for å fjerne og deponere det radioaktive materialet fra områdene ved Søve gruver i Nome kommune. Det er fremmet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta på seg det hele og fulle ansvaret for å sikre og fjerne de radioaktive slagghaugene ved Søve gruver i Nome kommune, og starte dette arbeidet så raskt som mulig."

Nærings- og handelsdepartementet vil gi følgende vurdering av forslaget:

Søve gruver i Telemark ble i sin tid eid av statsaksjeselskapet A/S Norsk Bergverk. Driften ved Søve stanset i 1965. Eiendommene ble i 1970, etter en avtale i forbindelse med avviklingen av A/S Norsk Bergverk, solgt til Telemark fylkeskommune på egne vegne og på vegne av Nome kommune. Eiendommen ble i avtalen overdratt i den stand de befant seg, med rettigheter og forpliktelser slik som de har tilhørt selger. Etter de opplysninger vi har funnet hadde da slagget, etter pålegg fra det daværende Statens institutt for strålehygiene, blitt dekket til med kalkslam (avgangsmasse fra oppredningen). Statsaksjeselskapet A/S Norsk Bergverk er senere avviklet.

Nærings- og handelsdepartementets standpunkt – etter grundig å ha vurdert de juridiske sider ved saken – er at eventuelle tiltak for å sikre avfallshaugene etter Søve gruver ikke er en sak for staten, som tidligere eier av A/S Norsk Bergverk. Oppryddingen er etter vårt syn en forpliktelse fylkeskommunen overtok da den i 1970 kjøpte eiendommene ved Søve gruver fra A/S Norsk Bergverk. Dette er et standpunkt departementet inntok så tidlig som 1989, da spørsmålet også var oppe.

Med forbehold om Stortingets samtykke har Nærings- og handelsdepartementet imidlertid nylig tilbudt Telemark fylkeskommune en statlig økonomisk støtte på inntil 50 prosent av oppryddingskostnadene. Støtten vil være basert på kostnadene ved tiltak etter pålegg fra ansvarlig forurensningsmyndig-

het – Statens strålevern – og for øvrig skje på vilkår om praktiske forhold og kontroll som må avtales nærmere. Det vil være en forutsetning at Telemark fylkeskommune aksepterer ansvaret for oppryddingen.

Da denne saken kom opp igjen i 2005 involverte departementet sin fagetat Bergvesenet til å gjennomføre og bekoste nødvendige undersøkelser på stedet, noe som har skjedd i de mellomliggende år. Ved dette har staten imidlertid ikke påtatt seg noe totalansvar for oppryddingen, som vil kunne medføre tiltak som langt overstiger Bergvesenets årlige bevilgning til sikrings- og miljøtiltak under kap. 906 post 30. Departementet er imidlertid inntilt på at Bergvesenet fortsatt kan bistå med å kartlegge omfanget av forurensningene og vurdere aktuelle oppryddingstiltak, innen for rammen av sitt budsjett for 2008 og andre prioriterte tiltak.

Nærings- og handelsdepartementet er naturligvis enig i at det bør ryddes godt opp i avfallshaugene etter Søve gruver, som innebærer radioaktiv strålingsfare. Det er heller ikke snakk om at staten fraskriver seg et miljøansvar. Spørsmålet blir hvilket offentlig organ som må påta seg dette: Staten som i sin tid eide og drev gruvene, eller Telemark fylkeskommune som kjøpte eiendommene i 1970 fra A/S Norsk Bergverk og derfor er dette selskapets rettsettfølger som eiendomsbesitter.

Vi mener det er en god løsning at Telemark fylkeskommune aksepterer dette ansvaret, og at staten bidrar med halvparten av kostnadene. Fylkeskommunen har en lokal forvaltning som kan stå for oppryddingen, mens Bergvesenet kan bistå med undersøkelser og vurderinger på faglig side så langt det er mulig.

Departementet mener det er riktig å søke å komme fram til en omforent løsning der både staten og fylkeskommunen bidrar til å dekke kostnadene i fellesskap. Det bør være mindre aktuelt å la en tvist om ansvarsspørsmålet mellom to offentlige organer bli brakt inn for domstolene til avgjørelse, med den ressursbruk dette vil innebære.